

Pravljica o sužnju Dobrodeju.

Češko spisal Vaclav Kosmák. — Preložil Jožef Gruden.

Bilo je strašno soparno. Poldne je že odzvonilo. Z neba, sivega kakor svinec, je žgalo žarno solnce kakor z gorečim železom. Najmanjšega vetra ni bilo, in listje na drevju se ni genilo.

Žalostno so povešale cvetke po vrtéh svoje glavice; zaprašeno drevje je stalo v tihi žalosti; ptiči pevci so dremali po vejah; zdajpazdaj je zabrenčala čebela, zalesketal se metulj — — v smrtni tišini. Še dim nad strehami je kakor utrujen padal na zemljo.

Stari Mramor je stal na pragu pa napenjal oči izpod roke proti poldnevu, kjer je bilo obzorje prepreženo z meglicami. Zmajal je z glavo pa vzdihnil: »O, da bi nam Bog dal dežja — samo dežja! Bojim se, da bo kaj drugega. In umaknil se je v hišo, da se skrije pred neznosno soparico.

Kosci po travnikih so hodili k hladnemu studencu in pod drevesa, kjer so izmučeni popadali k odpočitku.

Vzduh se je tresel in gibal, kakor bi gorel.

Čez eno uro, ko so kosci zopet vstajali k delu, so bile megle na jugu že gostejše in temnejše. Iz daljave se je začulo grmenje.

Stari Mramor je zrl skozi vrata. »Da bi bilo le brez škode!« je boječe šepetal.

Naglo je vstajal iz megle širok, teman oblak in za njim drug, rdečkasto rumen.

Strašna sopara je bila. Mramor je stegnil roke in vzdihnil: »Sam Bog z nami! Toča bo!« Plašno je motril oblak, kakor bi hotel pustiti oči na njem. Nevihta je prihajala vedno bližje in kmalu je pokrila pol neba. Zapihal je hlad, zašumel čuden šum, in v to šumenje je zdajpazdaj votlo zagrmelo. Starec pa, čisto sam doma, je hitel zapirat okna pa odpirat vrata. Perutnina je prestrašena kokodakala in prhutala, blisek je švignil jasneje, strašneje grmel grom, postajalo je vedno hladneje, in kot bi bil trenil, je potegnil tak piš, da je vzdignil cele oblake prahu in ni bilo videti ničesar okolu sebe. Okna so zašklepetala, drevesa so se zašibila in po vasi se je razlegal strašen ropot. Govedo je pribežalo s polja in je mukalo, psi tulili, ljudje jadikovali . . . Za trenutek so se odprla vrata, in vse je tiščalo pod streho. Pa bil je zadnji trenutek. Prve kaplje so že naletavale, božji sel je švigal z ognjenim mečem po vsem nebu, kakor bi se bojeval s peklom, in zemljo je stresal grom. In ta boj svetlobe s temo je vršal nad glavami ubogih, slabotnih ljudi in njih stanovališč — in ljudje, sicer prevzetni in košati, so se pripogibali in spokorno molili k Bogu ter priznavali svojo ničnost.

Pri Mramorovih so klečali vsi, ko so prihiteli s polja, v hiši. Skoro nočna tema. Naenkrat zašklepeta okno, enkrat dvakrat — in toča se usuje.

»O Stvarnik, toča!« je vzdihnil gospodar in vsi so zatrepotali. Grozni šum in tema kakor ponoči. Pet minut je trajalo to. Kar se odpre nebo,

soba stoji v takem plamenu, da si zakrivajo oči, brž na to pa grozno zagrmí. Vsi se preplašeno pogledajo. Toda nihče ni mrtev. Gospodar plane iz hiše, če mu ne gori hiša — pa ni gorela. Kakor bi odrezal je prenehala toča, in ulil se je gost dež. Mramor je hitel v največjem dežju v vas, gledat, če kje gori. Pa nikjer! — Le visoki topol pred hišo je bil razčesnjen.

«Hvala Bogu!» je zaklical gospodar, »najhujše je minulo.»

Šel je v hišo in velel: »Zahvalimo Boga! Nobena nesreča se ni pripetila.«

Nevihta je divjala dalje, bliski so pojemali, in nebo je pojilo z drobnim dežjem žejno zemljo. Dobro uro je pršilo.

Kmalu se je zjasnilo nebo, in na zadnjem oblaku je zažarela čarokrasna mavrica miru in pokoja.

Vse je hitelo pod milo nebo in vdihavalo sveži zrak. Drevesa so se lesketala v novi krasoti, ptiči so strepetali krila in začeli so prepevati, nebo se je zopet smejaló, in ko se je gospodar vrnil s polja, je pravil, da ni toča napravila nobene škode, ker je deževalo vmes. In vsi so se oddehnili in veselo vzklikali: »Hvala Bogu, zlato je padalo!«

Ded pa je prijel vnuka za roko, peljal ga na vrt gledat čebel, ki bodo zdaj veselo letale.

»Kako me je bila groza, dedek!« reče deček.

»O saj vem,« prikima starček, »a poglej, kako je zdaj vse lepo! In tako je zmeraj: po nevihti prihaja veselje. Zapomni si to. Ko boš velik in te doleti kakšna nesreča — voljno prenašaj vse in pomisli: po nesreči prihaja sreča.«

»Čakaj, povem ti primeró! Glej, da si boš zapomnil. Pojdi sem, sedeva tukaj na klop. Pozor torej:

Živel je svoje dni kmet. Imenoval se je Dobrodej. Temu Dobrodeju je bila sreča vedno mila. Imel je veliko lepo domačijo, žito leto za letom kakor gozd, travnik kakor vrt, krave in konje kakor levi — a kar je bilo nad vse: imel je vrlo, pobožno in marljivo ženo. Da bi jima srečo povečal, jima je dal Bog dvoje otrok — sinka Jožka in hčerko Marico. Ta dva sta bila radost staršem in sta jima bila dražja kakor dom, polje, kakor vse — dražja od očesa. Kdo je bil srečnejši od Dobrodeja? Toda pregovor pravi: čim večja sreča, tem manj ji zaupaj! Naenkrat se je vnela strašna vojska, in ljudje so pripovedovali grozne reči o krutosti sovražnikov. Pri Dobrodejnih so dan za dnevom trepetali, da bi ne prilomastil sovražnik v deželo in vse poplenil. To se sicer ni pripetilo, toda Dobrodej je moral večkrat iti s priprego. Žena se je bala izprva tega, a ko se je mož čez nekaj časa vedno vračal zdrav, se je privadila tudi žena temu in je bila brez skrbi. — Nekoč pa je pretekel cel mesec, a Dobrodej se ni vrnil; pretekla sta dva meseca, a Dobrodeja še ni bilo domov, in minulo je leto, pa moža od nikoder. Tedaj pa je začela tarnati uboga žena in žalovati. Plakala je za njim kakor za mrtvim. Kadar pa je minulo drugo leto, in ni bilo po možu ne duha ne sluha, je z boleznim srcem izročila Bogu vse in podvojeno skrb obračala na otroka in gospodarstvo.

— Jožek je imel kaj dobro glavo in se je tako pridno učil, da sta gospod župnik in gospod učitelj svetovala materi, naj ga da v latinske šole, zakaj iz njega bo morda enkrat še velik gospod. Poslušala ju je mati in peljala sinka v mesto. Doma pa je gospodarila z Marico, ki je bila prav taka kakor mati: tiha, pridna in pobožna. Sleherni dan ste molili za očeta, naj mu sveti večna luč, če je mrtev; ako je pa še živ, da bi že prišel domov. In Dobrodej je bil še živ.

»A še?« se je čudom čudil deček.

»Še, še! Ali daleč tam za morjem. Ko je šel Dobrodej s poslednjo priprego, ga je sovražnik zajel in ga prodal v suženstvo daleč čez morje, kamor so pluli na ladji štiri tedne. A tam se je hudo godilo milemu Dobrodeju. Njegov gospodar ni bil sicer hudoben, toda v tisti deželi so ravnali s sužnji huje, nego mi z živino. Vpregali so ga v voz ali v plug ali pa je moral opravljati kakšno drugo naporno delo. Pri tem ni bilo niti trenutek oddihljaja. Kadar ni mogel že izmučeni suženj več delati, ga je bil priganjač toliko časa, da se je zgrudil nezavesten. Nato so ga odnesli, in nihče se ni zmenil zanj. Ako je umrl — prav: zakopali so ga v jamo; če je pa okreval — hajdi iznova na delo.

Zvečer so gonili sužnje domov; zapirali v luknje, slabše od mnogega hleva, metali jim hrano v korita in k tem koritom so jih privezovali kakor pri nas krave in voli.

Deček se je od groze zdrznil pa zašepetal: »Ubožčki!«

»Pač res! Ali vse to ni bolelo našega Dobrodeja tako hudo: bil je močan in dela vaje — a kadar se je zmisli na ženo in otroka, krvavelo mu je srce. Vso noč je včasih premolil, da bi ga rešil Bog suženstva, in pri delu je prejokal cele dni, da so se mu drugi sužnji smejali. Ti so bili sirovi ljudje, niso poznali pravega Boga, nič niso molili, ampak samo preklinjali svojo usodo. Dobrodej je izprva upal, da ga Bog usliši in otme suženstva; ko je pa slišal, da so v tej deželi sužnji dosmrtni, je bridkeje plakal in prosil Boga, naj mu da vsaj voljo prenašati to nesrečo. Gospodar sužnjev je rad imel Dobrodeja, ker je bil tih in je zmeraj vestno opravljal svoje delo. A ker ga je videl tolikrat objokanega, je rekel nekoč samprisebi: »Res, ta Dobrodej je tako priden — olajšam mu: postavim ga za paznika nad dvanajst sužnjev, da mu ne bo treba tako težko delati.«

Nekoč je to povedal Dobrodeju. In suženj se je lepo zahvalil gospodarju za to izboljšanje, a vkljub temu ni nehal jokati po ženi in otroku.

Gospod Bog pa vse vidi in vé. Dogodilo se je nekoč, da so kosili na travniku ob globoki reki. Gospodar je prišel za kosci na senožet in ž njim je priskakala hčerka, ki je bila tako lepa, da ni bilo izlepa take. In ta njemu toliko mila hčerka je začela trgati cvetice ob reki. Prav na bregu je zagledala tako krasno cvetko, kakršne ni še nikdar videla. Iztegnila je roko po njej in štrbunk! — bila je v valovih.

Gospodar je ostrmel kakor okamenel, sužnji so stali in se izpogledovali, samo Dobrodej ni z božjo pomočjo izgubil zavesti: zaprašil se je za deklico v vodo in kmalu jo je privlekel omedlelo iz reke. Dal jo je

očetu v naročje. Gospodar ni vedel, kako naj se zahvali Dobrodeju, in ga je vzel domov za svojega strežaja.

Odsihmal se je dobro godilo Dobrodeju. Nič več ni delal težkega dela, imel je lepo stanovanje in gosposko južino; ali še vedno je plakal po ženi in otroku.

Gospodar ni umel njegovih solz, zato ga je nekoč vprašal, čemu plaka dan za dnem?

»I, kako bi ne jokal in vzdihoval, ko čakajo name doma žena in dvoje otrok, tako velikih kakor vaša hčerka? Vaši hčeri sem pomagal jaz, ali kdo bo pomagal mojima otrokoma, če zaideta v nezgodo?«

Gospodar se je zamislil, pogledal uljudno na Dobrodeja, pa rekel: »No, če je tako, pa idi domov k ženi in otrokoma.«

Dobrodej je padel gospodarju k nogam in mu poljubljal roke od samega veselja. Gospodar mu je stisnil v roko pest denarja in velel svojim ljudem, naj ga spremijo do morja.

Kaj hitro je prepotoval dolgo pot po morju in po suhem.

Prav nedelja je bila, ko je dospel v svojo rojstno vas. Že oddaleč je slišal slavnostno potrkovanje z vsemi zvonovi; a kadar jo je primahal v vas, je videl ljudi gredoče od vseh strani v cerkev. Krenil je še sam proti cerkvi in stopil za vrata. Pred velikim oltarjem je sedelo mnogo duhovnikov in med njimi mlad duhovnik. Star duhovnik je imel pridigo, iz katere je Dobrodej posnel, da ima nekdo novo mašo. Na koncu govora se je obrnil pridigar k novomašniku in ga opozarjal, naj torej pristopi k oltarju in daruje prvo sveto mašo za očeta Dobrodeja, ki je pred leti izginil iz tega kraja, a ni več duha ne sluha po njem.

Toliko, da je naš mili Dobrodej slišal te besede, zašibile so se mu noge, vzdihnil in zgrudil se na zemljo. Kadar pa so ljudje to videli, so se zgrnili krog njega, motrili tujega, obrastlega, zagorelega moža, nesli ga iz cerkve in dramili. Ko se je Dobrodej zopet zavedel, so ga polile solze: »Kje je moja žena,« je vzdihnil, »mój sin, moja hčerka? Jaz sem Dobrodej iz Ravni!«

Izprva so ljudje menili, da mu gre ob pamet; ko je pa prišla njegova žena, je takoj spoznala moža. Padla mu je okoli vratu in ga peljala v cerkev. Posadili so tam Dobrodeja na častno mesto pred oltarjem, da bi bil tudi on pri prvi sveti maši svojega sina Jožeta.

In potem po maši pri gostovanju: kolíko vam je vedel Dobrodej povedati in kako je bilo vse veselo. Vso noč bi bil moral pripovedovati, da bi bil vse povedal.

Vidiš, zlatí moj, kako mili Bog plačuje naše trpljenje z nepričakovano srečo. Zapomni si to in ravnaj se po tem.«

Starček je pogladil vnuka po glavi in ga peljal domov, zakaj mračilo se je že, in zvezde so že pokukovale z neba, če so ljudje še kaj od nevihte preplašeni? — — —

